

3 Kända ombyggnader, förändringar och underhållsarbeten

3.1 Källor och litteratur

Erici, Einar, *orgelinventarium, nytugivet av R. Axel Unnerbäck*, Stockholm 1988.

Nilsén, Anna, *Gräsö kyrka, Upplands kyrkor 165*, Uppsala 1975. (UK)

Tuulse, Armin, ”Gräsö kyrka”, i *Sveriges kyrkor, Uppland band II häfte 4, Frösåkers härad, 1 norra delen*, Stockholm 1955. (Svk)

Vägvisare till kyrkorna i Uppsala län, Uppsala 1997 (VV)

Upplandsmuseets arkiv: Handlingar i topografiska arkivet. (UM)

3.2 Kronologisk förteckning

Årtal	Händelse	Källa
1689	Kyrkogården anlades i samband med att man började förbereda byggandet av Gräsö kyrka. Den var från början inhägnad med trästaket.	Svk s 624
1695	Grundstenen till kyrkan lades.	UK s 216
1697	Gräsö kyrka invigdes. Predikstolen är kvar sedan denna tid.	UK s 216 Svk s 643
1740-t	Klockstapeln uppfördes vilken ersatte en äldre stapel. Predikstolen flyttades till sin nuvarande plats och byggdes om.	UK s 227 Svk s 642
1746	En omfattande ombyggnad av kyrkan inleddes efter en lång förfallsperiod. Ombyggnaden tog flera decennier i anspråk och gav kyrkan dess nuvarande utseende. I samband med ombyggnaden fick kyrkan sin nuvarande inredning.	Svk s 634 f
1747	Fattigbössan vid ingången till kyrkogården anskaffades. Trappan i väster samt vapenhusets golv tillkom.	Svk s 626 Svk s 634
1748-49	Kyrkans ströks utvändigt med rödfärg. Läktaren byggdes i väster.	Svk s 634 Svk s 645
1751-52	Taket reparerades och försågs med nya takspån.	Svk s 634
1753	Sakristian byggdes med en källare under.	Svk s 634
1758-59	Kyrkorummets innerväggar panelades. Väggar och valv vitlimmades.	Svk s 634 f
1762	Den utvändiga panelen spånslogs.	Svk s 635
1768	Kyrkogårdens ingång med murade och putsade grindstolpar av tegel och med spånklädda pyramidtak byggdes.	Svk s 625
1771	Grindstolparnas tak försågs med svarvade träknoppar.	Svk s 625
1786-87	Altarringen tillverkades av snickaren Winter.	Svk s 636
1788	Klockstapeln restaurerades och försågs med en spira.	UK s 227
1790-94	Kyrkogårdsmuren av kallmurad gråsten byggdes.	Svk s 624
1793	Vapenhusets innerväggar panelades och sakristian vitlimmades.	Svk s 635
1797	Klockstapeln reparerades då spiran blåste av.	UK s 227
1798	Kyrkan tak fick en ny ”huv”.	Svk s 635
1842	Orgeln byggdes av orgelbyggare Pehr Gullbergsson, Lillkyrka. Det förgyllda korset med törnekrona och vitt kläde placerades på altaret.	Svk s 645 Svk s 640
1865	Kyrkogården utvidgades åt söder och bogårdsmuren kompletterades.	Svk s 625
1870-t	Klockstapeln reparerades.	UK s 227
1887	En hård restaurering genomfördes. Nytt golv inlades, öppna bänkar sattes in och all fast inredning övermålad. En järnkamin insattes i långhuset.	Svk s 635 f

1906	Klockstapeln försågs med sin nuvarande brädbeklädnad och plåttäckning. Kyrktaket täcktes om och spånen ersattes med järnplåt. Kyrkointeriören målades om.	UK s 227 Svk s 635
1930	Sockenmagasinet i kyrkogårdens nordvästra hörn flyttades och kyrkogårdsmuren kompletterades.	Svk s 626
1930-33	En restaurering av kyrkan genomfördes under ledning av arkitekt Sigge Ullén med Sven Dalén som konservator. Övermålningen från 1887 togs bort på predikstol, altarring och orgelläktare. Interiören i övrigt nymålades och bänkarna byggdes om. En glasmålning insattes i vapenhusets n vägg. Sakristians väggar kläddes med masonit. Ny värmeanläggning med lågtrycksånga från panna i sakristikällaren. Det förgyllda korset flyttades från altaret till vapenhuset.	Svk s 635 f Svk s 640
1948	Riksantikvarieämbetet gav tillstånd till omgjutning av en kyrkklocka från 1750.	UM
1951	Elektrisk uppvärmning installerades.	Svk s 636
1956	Orgeln renoverades av Frede Aagaard, Norrahammar.	Erics s 96
1963	Förslag till utvidgning av kyrkogården upprättades av länsarkitektkontoret i Stockholms län.	UM
1967	Ett förordnande till skydd för landskapsbilden enligt 86§ byggnadslagen och 19§ naturvårdslagen upprättades för kyrkomiljön.	UM
1972	Interiören målades om i nya färger. Altarring och predikstol restaurerades av konservator Bengt Grandin.	UM
1986	Riksantikvarieämbetet gav tillstånd till upptagande av reservutgång från sakristian. Gav även tillstånd till nytt textilskåp i sakristian samt till ny belysning i kyrkan.	UM
1989	En ny yttertrappa byggdes vid vapenhusets entré.	UM
1990	Material- och arbetsbeskrivning för renovering av plåttak på kyrka och klockstapel upprättades av Plåtkonsult Rolf Svensson, Stockholm.	UM
	Länsstyrelsen i Uppsala län gav tillstånd till gallring av träd på kyrkogården.	UM
1995	Program för invändig restaurering och fönsterrenovering upprättades av arkitekt Björn Nilsson, Öregrund, och konservator Sven-Olof Carlsson, Gimo.	UM
	Orgelbyggare Tomas Svenska AB erhöll tillståndsbevis från Riksantikvarieämbetet för att restaurera orgeln.	UM
1996-97	Restaurering genomfördes enligt programmet från 1995. Den omfattade installation av ny elvärme, fönsterrenovering, borttagning av bänkar under läktaren och ordnande av kapphängare och ljusbärare, ommålning av bänkar, inläggande av nytt brädgolv samt bättringsmålning av innertak och innerväggar.	
	Krucifixet konserverades av konservator Peter Tångeberg.	
2003	Länsstyrelsen gav tillstånd till byte av häckar på kyrkogården.	UM
2004	Den åttkantiga byggnaden på nya kyrkogården tillkommer efter tillståndsbeslut från Länsstyrelsen.	UM